

Asia: VN/34601/2024

## **Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi yliopistolain 43 §:n ja ammattikorkeakoululain 32 §:n muuttamisesta (yhden opiskeluoikeuden säännös)**

### **Lausunnonantajan lausunto**

#### **Ovatko esityksen tavoitteet kannatettavia?**

Esityksen keskeisenä tavoitteena on nostaa väestön koulutustasoa, erityisesti korkeakoulutettujen nuorten aikuisten osuutta, koulutuksen ja oppimistulosten korkeaa laatua laskematta. Tavoitteena on tarjota mahdollisuus korkeakoulututkinnon suorittamiseen mahdollisimman monelle sellaiselle henkilölle, jolla tutkintoa tai opiskeluoikeutta ei vielä ole. Lisäksi tavoitteena on vapauttaa nykyisin vailla aktiivista käyttöä olevien opiskeluoikeuksien vaatimia resursseja erityisesti ensikertalaisille suunnatun koulutustarjonnan lisäämiseen ja koulutuksen laadun kehittämiseen. Esityksellä tavoitellaan lisäksi kannusteita suunnitelmalliseen opiskeluun ja opintojen läpäisyyn.

Esityksen tavoitteet ovat hyvää tarkoittavat. Osa esityksen perusteista pohjautuu kuitenkin osin epärealistiseen ajatteluun ja jättää huomiotta opiskelijoiden erilaiset elämäntilanteet sekä korkeakoulujen käytännön haasteet uudistuksen toteuttamisessa.

#### **Onko esitys kannatettava? Perustelkaa myönteinen tai kielteinen kantanne.**

Kokemuksemme mukaan taidealoille tyypillistä on se, että nuoret hakevat yliopisto-opintoihin ja nimenomaan kandidaatin tutkintoon useita kertoja, koska karsinta on suurta ja moni jää ilman opiskelupaikkaa ensiyrittämällä. Moni ilman yliopisto-opiskelupaikkaa jääneistä ottaa vastaan joko amk- tai lukiopohjaisen ammatillisen koulutuksen opiskelupaikan, mikä on taidealan taitojen edistämiseksi parempi ratkaisu kuin välivuosi työelämässä. Tullessaan valituksi taidealan yliopiston kandidaattiohjelmaan, tällaisella opiskelijalla voi olla saman alan amk-tutkinto kesken.

Oma kokemuksemme on, että merkittävä osa tällaisista opiskelijoista on suorittanut myös amk-tutkinnon valmiiksi yliopiston kandidaattiopintojen rinnalla. Tämä johtuu siitä, että amk-opinnoista

saa esimerkiksi musiikkipedagogi-opinnoissa yleisen opettajakelpoisuuden, jolla on merkittävää työelämärelevanssia. Yhden opiskeluoikeuden säännön voimaantullessa tällaiset mahdollisuudet karsiutuvat ja opiskelija joutuu paitsi tarpeettomalta, myös oman työelämäosaamisensa kartuttamisen kannalta kohtuuttomalta tuntuvalle valinnalle. Opintoihin, joista nuori lähtee pois ei kuitenkaan saada uutta opiskelijaa tilalle.

Ymmärrämme hallituksen esityksen näkökohdat, mutta emme näe ilmiötä, johon nyt yritetään vaikuttaa, kovin yleisenä. Voimaan tullessaan esitys myös lisää Opetushallituksen ja korkeakoulujen työtä, sillä automaatiota opiskeluoikeuksien päättämiseen ei ole rakennettu.

### **Ovatko esityksen vaikutusarviot oikeansuuntaiset? Puuttuuko vaikutusarvioista jotakin?**

Esityksessä ei ole arvioitu useiden päällekkäisten muutosten kokonaisvaikutuksia hakijoiden ja opiskelijoiden tilanteeseen. Ensikertalaisuuden merkitys hakuprosessissa on kasvanut suureksi, mutta siirtyminen opintoihin varsinkaan hakupainealoilla ei ole nopeutunut. Todistusvalinnan pisteytyksen muutoksen vaikutuksia ei vielä tiedetä. Avoimen yliopiston rooli ja opintoseteliin liittyvä aloite on kesken. Lisäksi huono työllistymistilanne vaikuttaa sekä nuorten että vanhempien aikuisten koulutuskäyttäytymiseen.

Taidealojen osalta haluamme esittää huolen kulttuurialan koulutuksen ekosysteemin osalta: mikäli opiskelija menettää opiskeluoikeuden kesken olevaan tutkintoon ammattikorkeakoulussa siirtyäkseen yliopistoon, voi tällä olla ikäviä vaikutuksia taidealojen koulutuspaikkojen kehitykseen pidemmällä aikavälillä.

### **Muut huomionne esityksestä**

Yhden opiskeluoikeuden säännös voi vaikuttaa yksinkertaiselta toteuttaa, mutta se sisältää monia juridisia, teknisiä ja käytännöllisiä haasteita. OHA-juristien verkosto on lausunut asiasta juridiikan osalta. Teknisesti epäselvää on esimerkiksi se, miten toimitaan jatkuvan haun hakukohteissa, kaksoistutkinnoissa, tilauskoulutuksessa sekä vanhanmallisissa opiskeluoikeuksissa.

Käytännössä hankalia tilanteita voi seurata esimerkiksi siitä, että opiskelija on ehtinyt ilmoittautua päätettävään opinto-oikeuteen ja maksanut jo ylioppilaskunnan jäsenmaksun. Iso kysymys on myös aiempien opintojen hyväksilukeminen. Hakijan tulisi tietää, joutuuko hän uuden opiskeluoikeuden vastaanottaessaan ja entisestä luopuessaan luopumaan myös aiemmista opinnoistaan vai voidaanko niitä hyväksilukea uuteen tutkintoon.

Opiskeluoikeuden päättämiseen takautuvasti ei ole olemassa mietittyä käytäntöä. Opiskeluoikeuksien päättämisessä tulisi myös toimia ripeästi, ettei syntyisi tilannetta jossa opiskelija

ehtii tehdä opintoja uudelle lukuvuodelle. Takautuvasti opiskeluoikeuden päättäminen voisi johtaa tilanteeseen, jossa opinto onkin suoritettu aikana, jona opiskeluoikeus ei ole enää ollut voimassa.

Lakiesitys myös muuttaisi opiskelijarekisteriä tuomalla uuden tavan opiskeluoikeuden päättymiselle. Muutokset edellyttävät hyvin yhteisiä käytäntöjä opiskelijarekisterin pitämisessä sekä tulkintojen samanlaisuutta. Korkeakoulut ovat esimerkiksi hakijamaksujen käyttöönoton yhteydessä huomanneet, etteivät tulkinnat ole aina yhdenmukaisia myöskään muiden viranomaisten taholta, ja tämä aiheuttaa paljon sekaannuksia ja lisääntyvää tarvetta hakija- ja opiskelijaneuvonnalle.

Vaisto-Oinonen Milla  
Taideyliopisto